

С КБЗ

М67

ДАДИКАН · МОНДИУ

ЖОНАРҚА

БАУЫРЖАН МОМЫШҰЛЫ

с (каз)
N667

ЖОНАРҚА

Каргандыкъ
областная библиотека
им. Н. В. Гоголя

«ЖАЗУШЫ» БАСПАСЫ, АЛМАТЫ — 1966

АБОНEMENT

Каз 2
М 67

Жауынгер жазушы Бауыржан
Момышұлының бұл жинағына ең
таңдаулы деген әңгімелері еніп
отыр.

ГРИЦКОНЫҢ САФАТЫ

1941 жылғы 22 ноябрьде дүшинал қоршауында қалған өз батальонымды бастап келемін. Төрт күн үдайы нәр татпай жүріп жаумен айқастық. Орман ішімен шығысқа тарттық. Жаралыларымыздың бірін қалдырмай, кезек-кезек көтерісеміз.

Неміс біздің алдымызды кесіп, бөгеп тастады. Ұзыннан-ұзақ сап түзеген жау ескері лек-легімен жол үстінен өтіп жатты. Жолдан айқассыз өту мүмкін емес. Мен көп толғанып: «Аштан өле алмаспрын, не батальонды дүшпан қолына кіріптарлыққа берсе алмаспрын,— бората оқ жаудырып, атой сала жауды баса-көктей өтуіміз керек»,— деген тұжырымға келдім. Ондай жаң алқымға келген қысылатаянда тәүекелге бел байламасқа болмайды. Әйтпесе екі көзің төрт болып, бұта түбінде жатып ар-абрайдан бірдей айрылу, мерт кету... Жоқ, мұндайда бірдің мыңға қарсы шапқаны айып емес.

Немістің майоры бастаған бір лек әскері келе жатты. Оған ілесе бес жүз метрдей жерде тағы бір легі келеді. Бірінші лек үлкен қара жолдың жиегінде жатқан бізбен қатарласа бергенде:

— Атыңдар! — деп команда бердім.

Біздің жүз мылтықтан бораған оқ топқа дәл тиіп, немістердің легі оққа ұшып, лезде орақпен шапқан пішендей жапырыла жығылды.

— Алға! — деп ақырып, ең алдымен өзім жүгірдім. Батальон да соңымнан шапшаң ере үмтыйлды. Қара жолдың үстінде жусап жатқан өліктердің арасына жете бере артыма жалт бұрылып: «Документтер алынсын», — деп дауыстадым. Неміс майорының үстіне төніп келсем, бір ғажап нәрсе, офицердің кемзалиның түймесі ағытылып қалыпты. «Көзді ашып-жүмғанша мұның қаласын кім қарап үлгірді екен?..»

Жаралыларымз бен қаза болғандарымызды арқалай, асығыс тез орманға сұңғіп кіріп кеттік... Жау сыртында талай тоқсауылды айқаспен жарып өтіп, өзіміздің шепке шықтық...

Көрші полктың бір майорының әңгімесінен дивизия штабындағылардың барлығында батальонның жауынгерлік ісіне аса риза болғанын, бірақ келмеске кетті деп үміт үзіп қойға-

нын білдім,— Бізге гвардиялық атақ беріліп-ті. Дивизиямыз 8-гвардия дивизиясы деп аталып, жауынгерлік Қызыл Ту орденімен наградталыпты.

Үш қуаныш бірден үштасты.

Дивизияның штабына дейін әлі де он бес шақырым жер жүру керек екенін әлгі майордан сұрап білгем. Бес күн үдайы дым сызбаган жігіттер діңкесі құрып қалжыраған. Өзім де соның бірімін, маган сыр түгел мәлім. Қалайда батальонның қоңілін көтеру керек болды. Отыз бес градус суықта тоғай ішінде жігіттерді салтанатты түрде сапқа түргышып қойып, ұлken бір мәжілістегідей сез сөйлемдім. Алдымен генерал Панфиловтың атынан батальонның жауынгерлік бүйрекшілік бұлжытпай орындағанымен құттықташ, дүшпаниң қамалын қақ жарып қоршаудан аман-есен шығып, өз жерімізге жеткенімізді айта келіп, жауынгерлік Қызыл Ту орденімен наградталып, абырайға ие болған қуанышты хабарды жарияладап сезімді былай деп аяқтадым:

— Дивизиядағылар бізді біржола көз жүмдіға санап қойыпты, штаб осыдан он бес шақырым жерде екен. Жүріцдер, ерлер, қызық жасайық. Өзіміз барып, тірі екенімізді дәлеңдейік...

— Иә, жолдас комбат, тірі екенімізді дә-

лелдейік, бастаңыз бізді,— деп жауынгерлер бір ауыздан шу ете қалды. Жарқын даусынан, жылды жүздерінен жауынгерлерімнің көңілдегі қуанышын жүргіммен рақаттана сездім, солармен бірге өзім де қанаттаныш кеттім.

Қажығандық, аранын ашқан аштық, қайда кетті — біз дәл сол минутта бәрін де ұмыттық.

Қатардан орта бойлы, көгілдір көзді жауынгер украин жігіті Грицко Проценко қолын көтеріп, имене, сөз сөйлеуге менен рұқсат сұрады:

— Ал, бері кел, сөйле, Грицко,— дедім мен.

Грицко біраз қыслып, қымсынғандай ортаға шығып, әрбір сөзіне бір бөгеліп, жаңылыса берді. Көп ойланып көріктендірген сөз болмаса да оның шын көнілі, ақ ниеті бізге сыр шерткендей еді. Ол біз жарып шыққан бес қабат қоршаудағы бастан кешкендерімізді, 27 рет қырғын ұрыс салғанымызды аздал еске түсіре келіп, батальон командирі туралы да бірнеше сыпайы мақтау сөздер айтып, мені украинша «Батько» деп атап өтті. Ол сөзін быладай деп тұжырды:

— Мінеки, сіз біздің Батькомызысыз, мей мына сағатты сіздің «Атыңдар» деген командаңыз бойынша өзім сұлатқан неміс майорының қалтасынан алдым және мынау оның до-

кументтері, осының бәрін мен өзімнің жолдастарымның алдында, Батько, сізге тапсырамын...

Саптағы жауынгерлердің көздерінде Грицкоға деген ризашылық сезімі ұшқын атты. Москва іргесіндегі қалың орман ішінде біз осындай қуанышты сезімге бөлендік.

Грицконың бергендерін алыш:

— Бірінші ротаның командирі, жолдастарым қалай соғысты? — дедім.

— Жақсы, жолдаст комбат, ерлікпен соғысты, атасына рақмет азаматтың, — деді аға лейтенант Филимонов Ефим. Мен Грицкоға:

— Олай болса, Грицко бауырым, документті мен алайын, сағатты өзің қайтып ал, бұл біздің батальонның бес қоршаудан шыққанын, жиырма жеті үркіншін және осы мәжілісті еске салар ескерткіш болсын саған, — дедім.

Ол сағатты қолына алды да, беті дуылдай қызара ұялыңқырап тұрып, бүкіл батальон ду қолшапалақтап жатқан сэтте сағатты маған қайта ұсынды:

— Жоқ, Батько, сіз алыңыз, бұл сізге менен сауға болсын. Маған сағаттың керегі не, бұл менің сізге тартқан сыйлырым болсын.

— Сенің маған берген ең жақсы сыйлырың — ерлікпен жақсы соғысқаның. Ер жі-

гітсің, ата-анаңа, ел-жұртыңа рақмет, енді, мынаны былай тарып жүр,— деп мен оның қолына сағатты байлап бердім. Немістерді елімізден біржола қуып шығып, соғыс біткенде, аманшылық болып ииетке жетсең, өзіңнің сүйген қызыңа сыйлық ет,— дедім.

Батальон түгел күліп жіберді. Грицко ұялып, қысылышқыран украинша:

— Менде қыз, қалыңдық жоқ, маған керегі не қыздың... — деді.

— Ой, жолың болғыр, не деп тұрсың? Егер жоқ болса, ондай қызды табуға міндеттісің, мәлдірекен бота көз сұлу үшін болмаса, қалайша?..